

Το ποίημα δεν θα πρέπει να τελειώνει στον τελευταίο του στίχο, αλλά στο τελευταίο απόθεμα δεκτικότητας του άλλου. Αυτό το «τέλος» μπορεί να μη συμβεί ποτέ και πολύ περισσότερο να μη συμπέσει με τον τελευταίο του στίχο, αν για όλα υπάρχει μια *ποιητική* εξήγηση και έκφραση. Δεν θα πρέπει το ποίημα να 'ναι μια παρένθεση, αλλά ένα *άνοιγμα* σε μια ποιητική αναγωγή των φαινομένων.

Δ. Π. Παπαδίτσας, Το «Ποίημα-Άνοιγμα»
(*Προλογικό στην «Εναντιοδρομία»*), *Ως δι' εσόπτρου*, 1977

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ

1900-1976

«Δενδρόκηπος» των σσωμάτων

*«Εμένα η αγιότητά μου είναι η φωτεινή ματαιότητα,
Αγγελικότητά μου η έκπαγλη πλάνη»*

«ΧΙ», *Φωτοσκιάσεις*, 1961

Αν και ανατόμος των εσωτερικών βιωμάτων και μεταμορφώσεων, ο Γιώργος Θέμελης αποφεύγει τις αυτοβιογραφικές εξομολογήσεις ημερολογιακής μορφής. Ο ρυθμικός εξωραϊστικός λόγος που επικαλύπτει και αναπλάθει ελάχιστα τον αφορά, ενώ επίμονες ενδοσκοπήσεις τον στρέφουν στην καταγραφή των αδιεξόδων, στην ψηλάφηση των μεταφυσικών τοπίων, στην αποθέωση των ειδώλων. Η φωτοσκίαση για τον Θέμελη διαπερνά σαν αεράκι ελευθερίας τις υποστάσεις και αντανάκλά τη *«φωτεινή τους ματαιότητα»*.

Εκκινώντας από τον μετασυμβολισμό και με φανερή την επίδραση του Καβάφη αλλά και του Σεφέρη, αναζητά το χαμένο του πρόσωπο, σε μια επίπονη διαδικασία καταγραφής των προσωπικών τραυμάτων, διαδικασία που καταλήγει σε εμμονική, θα λέγαμε, ενασχόληση με τη φαινομενολογία του θανάτου.

Τόσο το προσωπικό όσο και το ανθρωποκεντρικό στοιχείο της ποίησής του κατατείνουν στην άρθρωση ενός λόγου που αγωνιά να ερμηνεύσει την ύπαρξη αλλά και να οριοθετήσει κατά το δυνατόν τον έτερο χώρο, που, ως μελλοντικό και μονιμότερο κατοικητήριό της, επιθυμεί διακαώς να τον γνωρίσει.

Το μεταφυσικό αδιέξοδο καθώς και η εξονυχιστική ανάλυση

του «άλλου» επιπέδου με εμβαθύνσεις και προεκτάσεις στοχαστικές δεν απηχεί παρά την ανάγκη του Θέμελη να ορίσει τις συντεταγμένες ή, αλλιώς, τη γεωγραφία της «χώρας» υποδοχής των απροετοίμαστων ψυχών.

Η απόδοση της δραματικής πορείας που διανύει η παραδομένη πλέον φύση μας ή, αλλιώς, η «μη ύπαρξη» μέχρι τη μεταμόρφωσή της, καθίσταται για τον ποιητή ένας στόχος, μία αποστολή ιερή, προκειμένου να αφυπνιστεί η αμέριμη ζωή μας και να συναισθανθεί την ένδειά της, όταν αποκόπεται από το Ένα, το Όλον, όταν χάνει δηλαδή το αληθινό της καθρέφτισμα στο Φως και συμβιβάζεται να ζει σ' έναν κόσμο ειδώλων και σκιών.

Οι απόντες

*Δεν είναι ο έρωτας, δεν είναι ο Θεός
Αυτό που μας λείπει· εμείς
Λείπουμε και μας λείπει,
Έχουμε φύγει κ' είναι απών.*

*Τον γυρεύουμε τάχα ή μας γυρεύει
Και δε μας βρίσκει; Τον ποθούμε ή μας ποθεί
Και δε μας βλέπει το πρόσωπό του;*

*Εμείς έχουμε πεθάνει, ο θάνατός μας
Είναι ο μέγας θάνατος, δεν πέθανε ο Θεός.*

*Εμείς είμαστε οι απόντες απ' το δείπνο,
Αυτοί που λείπουν και δεν είναι, κλείστηκαν έξω,
Δεν πρόφτασαν ναρθούν, τρέχουν στους δρόμους,
Και σκουντουφλούν στη γη, χτυπούν την πόρτα.*

Δεν έχουν πρόσωπο, δεν έχουν φως.

Στην ποίηση του Θέμελη, η ψυχή, σε μια αέναη διαδικασία αυτογνωσίας και αναζήτησης τρόπου ουσιαστικής λύτρωσης αλλά και απελευθέρωσης, παλεύει να κατακτήσει την ύψιστη στιγμή της. Γράφει σε δοκίμιό του:

«Η Ποίηση έτσι γίνεται μέσον αυτογνωσίας, μια διαρκής ανύψωση στη συνείδηση των μυστικών σπερμάτων της ύπαρξης, σκάψιμο της ψυχής, βίωση του εγώ απ' το ίδιο το εγώ, modus vivendi... Μέσα από περίπλοκες εσωτερικές αντιφάσεις, αναλαμπές και συσκοτισμούς, ή κερδίζουμε τον εαυτό μας όλο και πιο καθαρά ή τον χάνουμε. Η ποίηση εκθέτει σε κίνδυνο την ύπαρξη... Κάθε καινούργια φάση είναι μια διαυγέστερη έκφραση του ίδιου γεγονότος, σ' ένα σκαλοπάτι πιο ψηλά...»

Το 1955 ο Θέμελης εκδίδει την ποιητική σύνθεση *Δενδρόκηπος*, μότο της οποίας είναι ο στίχος του από τις *Συνομιλίες*: *«Σα νάχουμε χάσει τον εαυτό μας και τον γυρεύουμε»*. Σε απόσπασμα ημερολογίου του εξομολογείται πως η αρχική σύλληψη εκκινεί από προσωπικό βίωμα:

«Έκανα πριν λίγα μόλις χρόνια ένα ταξίδι... Επισκέφθηκα τη γενέτειρά μου μετά από πολύχρονη απουσία. Βρέθηκα ξένος ανάμεσα σε ξένους. Η φθορά και η γέννηση – είναι κι αυτή ένα άλλο είδος φθοράς – είχαν ρημάξει το όνειρό μου. Ό,τι άφησα εκεί φεύγοντας κάποτε, τον πιο καθαρό εαυτό μου, είχε περάσει στον θάνατο».

[...]

Θέλω να μιλήσω και να πω

Μια ιστορία σα μια εικόνα.

Ένα ταξίδι συγγενεύει με το θάνατο.

Κ' εδώ και κει σε παίρνουν και σε παν.

*Είχα πεθάνει κ' έχω αναστηθή.
Κ' εδώ κ' εκεί σε μνημονεύουν.
[...]*

«I», *Δενδρόκηπος*, 1955

Στον *Δενδρόκηπο* ο εν τόπω και χρόνω άνθρωπος δεν ζει μόνο στο παρόν, αλλά και στο βιωμένο παρελθόν, και μάλιστα σε μια αχανή ιστορική έκταση που φτάνει μέχρι τις ρίζες του ανθρώπινου γένους. Ο άνθρωπος του *Δενδρόκηπου* ωστόσο δεν είναι ένας νεκροζώντανος, ένα ον που προκύπτει από τη μίξη των δύο καταστάσεων, της ζωής και του θανάτου, αλλά παρουσιάζεται κατά κάποιο τρόπο ως διυπόστατος, ως εάν ζει δηλαδή δυο διακρινόμενες ζωές, μία στο παρόν και μία στο παρελθόν, ένα παρελθόν όμως που λειτουργεί ως ένα ιδιότυπο παρόν, παράλληλο και όχι τεμνόμενο με το άλλο. Για τον Θέμελη άλλωστε δεν υπάρχει καθαρό παρόν – νοούμενο ως βίωμα κι όχι ως ιστορική πραγματικότητα –, με συνέπεια μαζί με την εν χρόνω ζωή να βιώνει και μια ζωή πέραν του χρόνου. Και όλα αυτά, φυσικά, έως ότου φτάσουμε στο ακραίο σύνορο του παρόντος, στο ακραίο σύνορο της εν χρόνω συνείδησης, που δεν γνωρίζουμε ωστόσο αν είναι ο τελευταίος σταθμός, μια αμετάκλητη άφιξη δηλαδή, ή μια αίθουσα αναμονής για περαιτέρω μετεπιβίβαση.

Αυτή λοιπόν την κορυφαία υπαρκτική στιγμή περιγράφει ο ποιητής στο ακροτελεύτιο ποίημα της σύνθεσης.

X

*Στην πλατειά λεωφόρο προς το προάστειο,
– Ένας μονήρης δενδρόκηπος με στέγες χαμηλές –
Ψυχή...
Κάτι αγαθά σκυλιά χωμένα στο πετσί τους*

*Κ' επάνω κάποια πρόωρα πλανημένα χελιδόνια,
Μετέωρα, σα να μας χαιρετούν και να μας δείχνουν
Το δρόμο προς την άνοιξη που πλησιάζει.*

*Μόλις προφταίνουμε να ιδούμε λίγο πίσω, λίγο εμπρός,
Κάποιον ακίνητο καπνό ή δέντρο που φεύγει.*

*Ήτανε κι άλλοι στην είσοδο, ξενητεμένοι,
Φτασμένοι εκεί από τόπους μακρινούς.
(Σαν ένας τελευταίος σταθμός ή αίθουσα αναμονής).
Κοιτάζοντας με μάτια ασάλευτα προς το κιγκλίδωμα.*

*Γυρίσαμε και είδαμε τα ρούχα μας πούχαν παλιώσει
Και τα κατάκοπα γόνατά μας γυρισμένα προς τη γη.
Και νιώσαμε τα χέρια που άγγισαν τα χέρια μας να σαλεύουν
Όπως τα ζωντανά ψάρια που πιάνεις στον ύπνο σου και σου ξε-
φεύγουν.
Να λάμπουν πίσω τα σπίτια που σκέπασαν τη γύμνια μας.*

Ακούσαμε μέσα την καρδιά μας, όπως μια πέτρα που κυλάει.

*Είδαμε τότε τον εαυτό μας σαν έναν άλλο,
Τριγυρισμένο απόνα φως,
Ανάμεσα σε καθαρές φωνές και ήχον οργάνων.*

*Χαιρετήσαμε τον ήλιο που βασιλεύει.
Πλησίασε κάποτε ο Φύλαξ-Κηπουρός
(Κλειδιά στη ζώνη, την αξίνα στον ώμο).
Μας κοίταξε λίγο και χάθηκε στους διαδρόμους
Ανάμεσα δέντρα πανύψηλα κ' αιώνιους ήσκιους.*

*Καθήσαμε και μεις εκεί με τους άλλους,
Μαζί με τις παλιές εικόνες που κρατούσαμε,*

Κοιτάζοντας με μάτια ασάλευτα προς το κιγκλίδωμα.

Χρόνος και τόπος προσδιορίζουν το σκηνικό: λιτό, σαφές, αν και ελάχιστα φωτισμένο από ένα σούρουπο με αποχρώσεις λιωμένου πράσινου, χρώμα δανεισμένο από έναν κήπο μονήρη και ανιαρό. Πρόκειται άραγε για σύνορο, για σταθμό ή μήπως για παράκαμψη; Κι ενώ θα περίμενε κανείς να διακόπτει τη μονοτονία των παρατεταγμένων δέντρων ένα και μόνο οίκημα εμπιστευμένο στην εχεμύθειά τους, εντούτοις ο Θέμελης μας δείχνει στέγες χαμηλές, σπίτια από μάρμαρο, εύθραυστα, ακίνητα και αβάσταχτα λευκά:

II

Είναι μια πολιτεία με πολύ φως.

*Είδες ποτέ σου σπίτια μαρμαρωμένα
Στον ύπνο σου ή στον ξύπνο;
Εύθραυστα όλα σαν από πορσελάνα,
Με πόρτες αυτόματες που ανοιγοκλειούν.*

*Κάνεις να κινήσης το χέρι σου και σπάνει.
[...]*

*Κανένας δεν τα κατοικεί, έχουν όλοι
Ταφή σε μαρμαρένους τάφους.*

*Μπορείς να τους επισκεφθής,
Όπως επισκέπτεσαι τα Μουσεία.*

*Έχει ο καθείς τ' όνομά του στην ετικέττα,
Τον αριθμό του, το είδος του, τα όνειρά του.*

*Υποφέραμε από πολύ φως, στεγνό καλοκαίρι,
Μα ήταν ωραία, πολύ ωραία.*

*Τώρα που πήγαμε παντού – πού να σταματήσουμε.
[...]*

Στο πλαίσιο αυτό σπεύδει να εντάξει την πλήρη απουσία ή αλλιώς να αφαιρέσει την όποια παρουσία – τουλάχιστον ζώων ανθρώπων – σημειώνοντας τη λέξη «*ψυχή*».

Το ουσιαστικό αυτό ωστόσο, το οποίο ο Θέμελης επιλέγει να καταλαμβάνει έναν στίχο ολόκληρο, ενδέχεται να χρησιμοποιείται με την ολότελα κυριολεκτική του σημασία, αφού, όπως ο ίδιος διαπιστώνει, στην *Ακολουθία*, «VI»:

[...]
*Ίσως το ανύπαρκτο να είναι το υπαρκτό στην ανθισμένη του
πληρότητα.
Το άφθαρτο δέντρο της αρμονίας του τίποτα σαν ένα υπέρτερο τί-
ποτα
Περιέχοντας το ναι και το όχι, το πριν και το ύστερα,
Κι ο χρόνος να είναι ο έρημος κήπος του ήσκιου του.
[...]*

Στον *Δενδρόκηπο* λοιπόν με τις χαμηλές στέγες ο Θέμελης εγκαθιστά το κατοικητήριο των ψυχών. Στο σκηνικό του περιφέρονται «*κάτι αγαθά σκυλιά κωμένα στο πετσί τους*», «*κάποια πρό-ωρα πλανημένα χελιδόνια*» – από αυτά που φτερουγίζουν στα ποιήματα, για να κομίσουν το υπερβατικό, προάγγελοι της άλ-

λγς Άνοιξης, τγς Ανάστασης – αλλά και αμέτρητοι ξενιτεμένοι:

[...]

*Η ξενητειά είναι μια δύσκολη αγγαρεία.
Σηκώνεις τα ερείπια σου, σέρνεις τα ερείπια σου.*

Να ζγς και να μη ζγς: ν' αποουιάζγς.

*Η ξενητειά είναι σαν τη γυναίκα
Την κακιά: σε τρώει η ηδονή, σε τρώει η τύψη,
Σου κόβει μ' ένα ψαλίδι τα μαλλιά.*

Μια ξένη ψυχή μέσα στο σώμα.

*Η ξενητειά είναι τα μάτια των ανθρώπων,
Άγνωστα μάτια, καταθλιπτικά.
Σε κοιτάζουν χωρίς να σε βλέπουν.*

[...]

*Η ξενητειά είναι σαν την αγρύπνια,
Όταν αργή να ξημερώση,
Όταν σηκώνεσαι και πέφτης, πέφτης και σηκώνεσαι.*

[...]

Η ξενητειά είναι σαν ένας ξένος που έρχεται.

«I», Δενδρόκηπος, 1955

Ο Θέμελης είναι γνωστό πως είναι ο ποιητής της επιστροφής, πως χαιρετίζει την επιστροφή, «...φέρνοντας μια φούχτα χώρα / Μια στάλα ζεστή γήινη θλίψη», με αποτέλεσμα, παρ' όλη

την καταβύθιση και τη λεπτομερή περιγραφή της κατάβασης στον Άδη, να διατυπώνει νύξεις αναστάσιμες για μια εκ νέου επάνοδο στην πρώτη ζωή. Η Ανάσταση – ως δικαίωση στην παρατεταμένη οντολογική αγωνία, η οποία συνίσταται στη συνειδητοποίηση των αδιεξόδων – επαγγέλλεται την επανάκτηση των χαμένων εδαφών, την επιστροφή στην πληρότητα του έρωτα και, τέλος, την άρση της απόλυτης στέρησης που επιβάλλει το έσχατο όριο του θανάτου.

[...]

Και να σταθώ ξάφνον ξανά στην είσοδο της χώρας των ανθρώπων

Κρατώντας μέσα στη φούχτα μου μια στάλα αιωνιότητας

[...]

«Χαλασμένη βρύση», *Γυμνό παράθυρο*, 1945

Ο Θέμελης, με την ιδιότητα του ποιητή και έχοντας την ευχέρεια της ταχύτατης μεταπήδησης των συνόρων με όχημα τον στοχασμό και τη φαντασία, κατορθώνει να φέρει πίσω σε εμάς αλλά και στον ίδιο τον εαυτό του τη νέα γνώση.

Λειτουργεί συνεπώς η γραφή του ως σήμα κινδύνου ή συναγεرمىς για αφύπνιση των αμέριμων όντων και επιστροφή τους στη χαμένη ενότητα.

Δεν είναι πλέον ο ίδιος μετά *Το δίχτυ των ψυχών*, μετά την *Έξοδο* – όπου απεικονίζονται οι «προσωπιδόφοροι» «σαν σκοτεινοί άφαντοι Άγγελοι ή θαμπωμένοι Νυκτοφύλακες» – και οπωσδήποτε δεν είναι ο ίδιος μετά τον *Δενδροκόρηπο*.

Σε ένα σημαντικό βαθμό αλλαγμένος ή καλύτερα ανακαινισμένος – όπως θα συνέβαινε, εάν όντως είχε τη δυνατότητα εισόδου ή έστω της σύντομης επίσκεψης στη μεταθανάτια περιοχή – συλλαμβάνει την έννοια της ερημίας, η οποία πλέον

αποκτά γι' αυτόν άλλη διάσταση. Βέβαια, στις *Συνομιλίες*, που κυκλοφόρησαν το 1953 με móτο της συλλογής «*Καιρός ν' αρχίσουμε να μιλούμε, για να μην πεθάνουμε*», είχε και πάλι προσεγγίσει την έννοια αυτή, όχι όμως σε τόσο δραματικό και εφιαλτικό επίπεδο.

Ερημία

Έξω από μας πεθαίνουν τα πράγματα

*Απ' όπου περάσης νύχτα, ακούς σαν ένα ψίθυρο
Να βγαίνει από τους δρόμους που δεν πάτησες,
Από τα σπίτια που δεν επισκέφθηκες,
Απ' τα παράθυρα που δεν άνοιξες,
Απ' τα ποτάμια που δεν έσκυψες να πης νερό,
Από τα πλοία που δεν ταξίδεψες.*

Έξω από μας πεθαίνουν τα δέντρα που δεν γνωρίσαμε.

*Ο άνεμος περνά από δάση αφανισμένα.
Πεθαίνουν τα ζώα από ανωνυμία και τα πουλιά από σιωπή.*

*Τα σώματα πεθαίνουν σιγά-σιγά από εγκατάλειψη
Μαζί με τα παλιά μας φορέματα μες στα σεντούκια.
Πεθαίνουν τα χέρια, που δεν αγγίσαμε, από μοναξιά.
Τα όνειρα, που δεν είδαμε, από στέρηση φωτός.*

Έξω από μας αρχίζει η ερημία του θανάτου.

Η οριστική απώλεια της μορφής, η απίσχναση της ύπαρξης, η αφωνία της ύλης και, τέλος, η οδυνηρή κατάργηση του βλέμματος καθορίζουν το ερεβώδες υπόβαθρο του εφιαλτικού

Δενδρόκηπου και δικαιολογούν τις όποιες μεταφυσικές ή και θρησκευτικές προεκτάσεις που τον διατρέχουν. Ο Θέμελης βέβαια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί κατά βάση θρησκευτικός ποιητής, όχι όμως με τη στενή και περιορισμένη έννοια που δίνει η αφοσίωση σε δογματικές θεωρήσεις, αλλά με την ίδια, θα λέγαμε, ευαισθησία με την οποία προσεγγίζουν τη δοκιμασία της ύπαρξης ο Rilke και ο Eliot. Αλλά και με ένα πρόσθετο στοιχείο, που δεν είναι άλλο από τη διαφαινόμενη αναστάσιμη ελπίδα του καθημαγμένου όντος, όταν αυτό επιλέγει να βιώσει τον έρωτα και την αγάπη ως αντίπαλο δέος στη φρίκη του θανάτου.

Μόνο που η ελπίδα της ανάστασης στον Θέμελη παραπέμπει περισσότερο στην εσωτερική ανάνηψη και στον εξανθρωπισμό, που συντελείται όταν το φως αναλαμβάνει την επιστροφή μας στην πρώτη αρχή.

[...]

Βλέπε το φως, ψυχή μου

Είναι ωραίο, πολύ ωραίο,

Ένα ωραίο ψέμα, αληθινό.

[...]

«I», *Φωτοσκιάσεις*, 1961

Τη ζωή λοιπόν, τον έρωτα, τον θάνατο αλλά και την Ανάσταση, τα αντικρίζει μέσα από το πρίσμα μιας άλλης μυθολογίας. Τα εκλαμβάνει ως στάδια απαραίτητα, προκειμένου να λάβουν χώρα οι διαδοχικές μεταμορφώσεις της ανθρώπινης ύπαρξης, ώσπου να αποδειχτεί ικανή να κατακτήσει το οριστικό της πρόσωπο.

Μέσα από την πολλαπλότητα των φάσεων αυτών μεταβάλλε-

ται σταδιακά η ύλη και η ουσία της, κατορθώνοντας μια θαυμαστή εναλλαγή πτήσεων και πτώσεων πάνω από έναν κόσμο που δεν είναι παρά η αντανάκλαση του κόσμου. Τα κάτοπτρα συνεπώς μετατρέπονται σε διαύλους επικοινωνίας, σε μεσάζοντες που μας συστήνουν με το αθέατο και άυλο, φανερώνοντας μέσα απ' τα θραύσματά τους πολλαπλασιασμένη την αγωνία μας.

*Όταν ανοίγεται το φως μες στον καθρέφτη,
Αισθάνομαι νάμ' εγώ το είδωλο, εγώ ο καθρέφτης.
[...]*

Από το ομώνυμο ποίημα της συλλογής *Το πρόσωπο και το είδωλο*, 1959

Οι νεκροί του Θέμελη, με ήθος φωτεινής ευγένειας και μέσα από εκρήξεις μεταμορφώσεων, ανοίγουν δρόμο προς την πρωία. Παίρνοντας απόσταση από το σώμα τους, χαιρετούν για πάντα τον ήλιο που βασιλεύει κλείνοντας οριστικά κάθε ανοιχτό λογαριασμό με τη ζωή, την όποια ζωή – του βιώματος, της μνήμης, των εξαρτήσεων. Μοιάζει έτσι να κλείνει με θόρυβο η πόρτα που άφηγε μέσα από χαραμάδες να φανούν δέσμες φωτός ή και αγχές κλωστές από την έγχρωμη μνήμη.

Ο παλμός των αισθήσεων, έχοντας ολοκληρωτικά επιτελέσει τον προορισμό του, παύει να εγκιβωτίζει το μυστήριο και να οδηγεί στην ανακάλυψη της κοσμικής ουσίας. Ένας κόσμος παθών που αναζητά την ίδια την πηγή του, ένα πνεύμα που εναλλάσσει διαρκώς την εκμηδένιση με την αιφνίδια ανάσταση, τον υπαρξιακό τρόπο με τη ζωηφόρα ελπίδα παραδίδεται στον κονιορτό, αποκαλύπτοντας και αποδεικνύοντας με τον πλέον δηλωτικό τρόπο το διάτρητο της ύπαρξης.

Μόνοι λοιπόν από δικούς και ξένους, ανάμεσα σε ίσκιους – ίσκιοι κι αυτοί –, άκακοι και ανώφελοι, οι αποσυρμένοι της ζωής, με την ψυχρή εκστατική τους όψη ανάμεσα «στο εδώ και

στο φανταστικό εκείθεν», αφήνονται, όπως μας περιγράφει και η Ζωή Καρέλλη, «μονάχοι στην απύθμενη αγκάλη του θανάτου, ασυνηθιστοι».

Μόνοι, εγκαταλειμμένοι σε ανοίκειο τοπίο, καθισμένοι θαρρείς επάνω στις βαλίτσες τους, στριμωγμένοι δίπλα σε άγνωστης ταυτότητας ομοίους τους μα και τόσο διαφορετικούς, προσμένουν. Δεν ξέρουν τι.

Θα λήξει γρήγορα η αναμονή; Κάποιος θα έρθει να τους πάρει; Από πού θα έρθει; Μήπως να μην κοιμούνται όταν φανεί; Μήπως καλύτερα να αγρυπνούν, μην ξεχαστούν για δεύτερη φορά οι αποξεχασμένοι της ζωής και δεν ξαναγυρίσουν;

Ας βλέπουν συνεπώς προς το κιγκλίδωμα, μήπως και έρθει από εκεί ο λυτρωτής τους. Κι άλλωστε, άδικα, συρρικνωμένοι στο μικρό τους τίποτα, κρατούν στην αγκαλιά τους τις παλιές εικόνες; Αυτές που παίρνουν πάντα μαζί τους οι νεκροί, υπόσχεση κι ελπίδα μιας ανάστασης ή πίστη που πλανεύτηκε κι ενταφιάστηκε μαζί μ' αυτούς και η διάψευσή της. Οι εικόνες των αγαπημένων, πιο ζωντανές από ποτέ, είναι στην ουσία οι μόνες τους αποσκευές. Ένα παρελθόν έρωτα, ονείρων και επιθυμιών, στριμωγμένο σε εικόνες που εναλλάσσονται, υπενθυμίζουν και πονούν.

Γιατί, αν όπως λέει στις *Φωτοσκιάσεις*, ο έρωτας είναι μια μουσική, τότε ο θάνατος είναι «*Πάνση: μια τελειωμένη επιθυμία*».

Την απαισιόδοξη ωστόσο θέαση του τέλους με την περιγραφή του ως «*τελευταίου σταθμού*» μοιάζει να θέλει να την κλονίσει ο Θέμελης εισάγοντας το διαζευκτικό «*ή*» και στη συνέχεια την εικασία πως ίσως πρόκειται για «*αίθουσα αναμονής*».

Ένα μεσοδιάστημα ή, αλλιώς, ένα ιντερμέδιο, μία αντίστροφη αυτή τη φορά πορεία από το τέλος στην αρχή, κάτι ανάλογο με την περίοδο χάριτος που όλοι διανύουμε εν ζωή, ως τη

στιγμή του τέλους, τη στιγμή που οι άλλοι, όπως λέει ο Κλείτος Κύρου:

[...]

θα μιλούν για σένα μ' επιείκεια

τότε θα είσαι αυτόνομος

θα βαραίνεις σαν τα φύλλα της ανάμνησης

θα κυκλοφορείς μες στα κενά της πιο ανστηρής σιωπής.

«Σπουδή όγδοη», *Περίοδος Χάριτος*, 1992

Συνεχίζοντας μας μεταφέρει στον εν τάφω χρόνο, όπου τα ρούχα των ξενιτεμένων έχουν πλέον παλιώσει, τα γόνατά τους κουρασμένα έχουν γυρίσει προς τη γη, οι ίδιοι ωστόσο επιμένουν να αναζητούν ζεστές, ευκίνητες, σάρκινες μνήμες ανθρώπων, που ακούμπησαν κάποτε το σώμα τους και την ψυχή τους.

[...]

Και νιώσαμε τα χέρια που άγγισαν τα χέρια μας να σαλεύουν

Όπως τα ζωντανά ψάρια που πιάνεις στον ύπνο σου και σου ξεφεύγουν.

[...]

«X», *Δενδρόκηπος*, 1955

Τα χέρια αυτά των προσφιλών, που αγγίζουν για ύστατη φορά το πρόσωπο των πεθαμένων, τα ρούχα, τα μαλλιά τους, θυμίζουν κάποτε σκούντημα στην πλάτη εκείνου που μας φάνηκε ότι για μια στιγμή αφαιρέθηκε και από τότε έμεινε αποξηρασμένος στις σκέψεις του. Θέλουμε να νιώσει το άγγιγμά μας, να ενωθεί με κάτι γήινο και υλικό, να θυμηθεί πού ανήκει, να επιστρέψει. Μα οι νεκροί του Θέμελη